

Uredništvo:
Ljubljana, Miklošičeva
cesta št. 6, II. nad-
stropje.

Upravništvo:
Zadr. tiskarna, Ljub-
ljana, Dunajska c. 7.

RESNICA

Izhaja vsako soboto.

Naročnina:

za celo leto 10 K, za
pol leta 5 K, za
mesec 1 K.

Posamezna št. 20 h.

Kdor zakriva resnico, ali kdor govori laž, sta kriva oba.

Sv. Avguštin.

Objava Narodn. Vjeća SHS.

Narodno Vjeće SHS. naznanja iz svoje seje, ki se je vršila 17., 18. in 19. oktobra tega leta narodu Slovencev, Hrvatov in Srbov, da prevzema od tega časa naprej, pooblaščno od vseh narodnih strank in skupin, v svoje roke vodstvo narodne politike. Od sedaj naprej v splošnih narodnih vprašanjih nobena stranka, nobena politična in nobena parlamentarna skupina ne bo več vodila nikake posebne politike niti ne bo stopila zasebno v pogajanja s faktorji izven naroda, marveč bo v vseh teh vprašanjih v bodoče edini predstavitelj in odločilni činitelj Narodno Vjeće.

Narodno Vjeće, katero vodijo velike ideje narodne samoodločbe in demokracije, ki so navdajale tudi že pred vojno ves naš narod in ki so z razvojem vojne prišle do zmage v mednarodni politiki, postavlja za rešitev našega narodnega vprašanja te-le temeljne zahteve:

I.

Zahtevamo ujedinenje celokupnega našega naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov na vsem njegovem etnografskem teritoriju, kjer naš narod danes živi, brez ozira na katerekoli pokrajinske in državne meje, v eno samo edinstveno, popolnoma suvereno državo, urejeno po načelih politične in ekonomske demokracije, ki vsebuje v sebi odpravo vseh socialnih in gospodarskih krivic in neenakosti.

II.

Zahtevamo, da bo na bodoči mednarodni mirovni konferenci zastopan naš narod enotno po svojih posebnih odposlancih.

III.

Vsled tega odklanja Narodno Vjeće načrt rešitve našega vprašanja, kakršen je podan v avstrijskem cesarskem manifestu z dne 16. oktobra, kakor tudi vsak bodoči predlog, ki bi imel nameh rešiti naše narodno vprašanje samo deloma ter mu odvzeti njegov mednarodni značaj.

IV.

Narodno Vjeće smatra, da se more samo s sprejetjem teh načel zagotoviti trajen mir med narodi, združenimi v svobodnih državah, in s tem omogočiti zvezo narodov in splošno razoroženje.

V.

Narodno Vjeće izjavlja, da se bo po obcih načelih demokracije vsem drugorodnim manjšinam v državi Slovencev, Hrvatov in Srbov zagotovil svobodni razvoj, sosednjim državam v zaledju pa omogočil in zagotovil trgovsko-prometni dohod na morje, toda brez poseganja v našo teritorialno celokupnost in državno suverenost.

Narodno Vjeće pozivlja celokupni naš narod ene krvi in jezika, ene duše in enega srca, da se zastavi za uresničenje teh zahtev in načel z ono vdanostjo in samozatajevanjem, ki jih zahteva sedanja usodepolna doba. Združimo se torej vsi v eno veliko, nerazdružljivo narodno kolo, kateremu je pred očmi samo veliki ideal narodnega ujedinenja, svobode in neodvisnosti, da se s tem pokažemo vredne velike dobe, v kateri živimo in velikih nalog, katere smo prevzeli.

V Zagrebu, dne 19. oktobra 1918.

Za Narodno Vjeće SHS.:

Dr. Anton Korošec,
predsednik.

Dr. Ante Pavelić, Svetozar Priblčević,
podpredsednika.

Bodoče ustave.

Hitro se pode dogodki, da jih je komaj mogoče v mislih dohajati. Kar se je včeraj zdelo nemogoče, je danes resnično in tudi že prekoračeno z novim presenečenjem.

Avstrije ni več, ako se s tem imenom ne označujejo od Nemcev obljudeni del te države. Vse vezi so razrahljane, vse stremi narazen, edina misel, v kateri so vsi edini, da ne moremo več skupaj ostati. Nove države vstajajo iz razvalin: Ukrajina, Poljska, Čehoslovaška, Nemška Avstrija, Jugoslavija ali SHS in ostal bo še košček, ki se bo imenoval Mažarska, poleg nje Rumunija.

Z mrzlično naglico se dela, drug hoče drugega prehiteti. Čehoslovaki imajo svojo vlado v Parizu, ki ravnokar razglašča, da je Habsburžane odstavila in proglašila republiko, Nemci so konstituirali svoj narodni svet, obstoječ iz državnih poslancev, Jugoslovani imajo svoje Narodne Veče, ki ima odločiti, kaka bo bodoča država. Dunajska vlada še obstoji, a njena veljava je le še senca prave vlade. To se vidi zlasti pri odredbah glede prehrane, koder je vse odpovedalo pokorščino.

Naš zanima seveda najbolj, kaj bo z Jugoslavijo. Na obzorju se kažejo že obrisi bodočih dogodkov. Ali bo monarhija ali republika? To je odvisno precej od stališča, ki ga bo zavzela dinastija Habsburžanov. Glavna ovira na poti je dualizem. Ako se dinastija odloči za ponižanje in razkosanje Ogrske, potem je glavna ovira padla. En del je za Karagiorgjeviče, pa tudi Njeguši so še vedno na obzorju. Stare rivalitete med tema dvema tekmečema so zopet oživele. Zunanji prijatelji ponujajo angleškega

princa Connaughta, tudi o Bourbonu se govori. A take čudne rešitve ne bodo obveljale. Sedaj stoji tako: Ali Habsburg ali republika. Kaj tretjega je težko mogoče.

Kar se tiče obsega nove države, je stvar še nejasna. Okvir monarhije je že davno padel, kakor smo mi že davno trdili v klub temu, da so nas radi tega zvali izdajalce in denunciante. Mi smo pač od vsega početka nevstrašeno povedali resnico. Najnovejša formula je, da se združijo vsi Jugoslovani na vsem svojem etnografskem teritoriju. To se pravi: Vsa Srbija in Črnagora ter Makedonija in Albanija, vkolikor jo Srbi v narodnodopisnem oziru sebi pripisujejo, se naj združi v to državno telo. Pašić, ki zlasti zastopa to misel, pa iz nje tudi že izvaja logični zaključek, da bodi vsa ta država pod srbsko hegemonijo. To bi se tudi samo od sebe zgodilo, ker bi imeli Srbi v tej državi tako premoč, da bi gospodovali Hrvatom in Slovincem.

O socialnih in kulturnih posledicah take združitve bo pač vredno napisati interesantno studijo.

Kulturni značaj nove države bo, kakor se kaže, demokratično svobodomiseln. V Avstriji je imela cerkev nekako stališče državne varovanke in je država k bogoslovju, k verskemu pouku in k vzdrževanju duhovščine prispevala. Z demokratičnimi na čelu nove države to ne bo vzdržljivo. Saj se odkrito piše o ločitvi cerkve od države v Jugoslaviji. Kaj pomeni taka ločitev, je dovolj znano iz zgodovinskih zgledov izpred nedavnega časa na Francoskem in na Portugalskem.

Ker sta pravoslavna cerkev in islam jako imovita, se bosta lahko vzdrževala iz lastnega premoženja. Tudi dobra fundirane katoliške ustanove na Hrvaškem se bodo zdržale. Težko bo pa izpod Avstrije prišedšemu delu. Bomo pač živeli po ameriškem, ako Jugoslavija ne bo prevzela obveznosti priti cerkvi od Avstrije, kar je v demokratični državi, v kateri je proglašena verska svoboda in enakopravnost raznih ver, težko mogoče.

Prepir je nastal že radi ustave in uprave. Eni se boje za Slovence, da se jim ne bi vsilila tuja in neprimerna uprava. Ni prazen ta strah. Kajti razlika med raznimi deli Jugoslavije v kulturnem oziru bo jako velika. Med Makedoncem in Albancem, ki živi še v krvni osveti, in med gorenjskim kmetom je stoletna kulturna razlika. Kranjski župan na čelu avtonomnega občinskega zastopa je vse kaj drugega, kakor zastopnik kake balkanske družine. Ivan Hribar in Šuklje sta prišla že na to razliko in bi rada, da se slovenski del oddeli in svojim razmeram primerno posebej organizira. A liberalci so temu nasprotni. Hribarja sta celo dr. Tavčar in dr. Triller javno ozmerjala, ker se je pregrešil s to krivo vero. Liberal-

ci hočejo enotno upravo strogo centralistično iz lahko umljivega uzroka, ker hočejo slovenski svobodomiselniki v zvezi s Srbi vladati katoliškemu Hrvatom in Slovencem. Če se oddeli slovenski del, ima v njem katoliški živelj odločitev, ako pa se vse združi v centralistično upravno telo, gospodarijo Srbi, na katere se liberalci naslonijo.

To so glavne poteze, ki nam nekoliko razgrinjajo pogled v bodočnost.

Vse je sedaj od tega odvisno, kako se bo naredila bodoča jugoslovanska ustava. Odločitev imajo v rokah možje, ki so se konstituirali kot Narodne Veče. Še nikdar ni nihče na naših tleh nosil tolike odgovornosti in sprejel nase dela, ki zahteva toliko izkušnje in državniške modrosti in previdnosti. Usoda naše kulture še odločuje za stoletja.

Doslej je bilo vse samo predigra. Sedaj se začne pravo delo.

Doslej so o nas odločevali drugi. Sedaj pa so nenadoma najtežje in najvažnejše odločitve položene v naše roke.

Sreča ali propast je dana v naše roke.

Vsak dan najzanimivejše novice prinaša naš dnevnik „Novice“.

**Deželni glavar
dr. Ivan Šusteršič
o položaju.**

**Wilsonov odgovor in sklep
„Narodnega Vječa“.**

Vsa javnost stoji pod vtisom odgovora Wilsona na mirovno ponudbo naše vlade in zadnjega sklepa „Narodn. Vječa“ v Zagrebu. Obadva, tako Wilsonov odgovor, kakor sklep „Narodnega Vječa“ sta zgodovinskega pomena. Wilsonov odgovor pomenja, da predsednik Zedinjenih držav zahteva v najostrejši obliki, da se ugodni narodnim aspiracijam Čehoslovakov in Jugoslovancev. S tem Wilsonovim stališčem se popolnoma zлага sklep „Narodnega Vječa.“ Ta sklep ne obsega ničesar, čemur ne bi mogel pritrditi vsak Jugoslovan in tedaj tudi vsak Slovenec. V današnji situaciji drugačen sklep niti mogoč ni. „Narodno Vječe“ se v svojem sklepu ne dotika dinastičnega vprašanja, odnosno državne oblike, temveč le povdarja, da hočejo Slovenci, Hrvati in Srbi biti združeni v enotni, neodvisni suvereni državi, in sicer v svojih etnografskih mejah. To je natanko isto, kar jugoslovanski narod v istini želi. To je temelj, na katerem hoče narod zgraditi svoj bodočji državni dom. Dinastično vprašanje po sklepu „Narodnega Vječa“ ni še rešeno, temveč teče na posebnem tiru. Mi prav nič ne tajimo, da vidimo vitalen narodni interes v rešitvi tega vprašanja v sporazumu s habsburško-lorensko dinastijo. Mogoča je pa danes ta rešitev le potom direktnega dotičaja med narodom in vladarjem brez kateregakoli posredovalca.

Mi, ki nismo nikdar prikrivali svojih dinastičnih čuvstev, ohranimo zvesto svojo dinastično zvestobo toliko časa, da nas iste odveže bodisi čin krone ali pa veljaven mednarodni akt. Če se poslednje zgodi, bomo našo zvestobo prenesli na novo državno

oblast. V „Narodnem Vječu“ pa vidimo sedaj reprezentante pretežne večine jugoslovanskega naroda in hočemo to upoštevati. Naša želja je, da se najde pot popolnega uresničenja vseh naših narodnih idealov po programu „Narodnega Vječa“ v sporazumu s habsburško-lorensko dinastijo. O tej točki hočemo še več pisati.

V Ljubljani, 21. oktobra 1918.

Dr. Ivan Šusteršič.

Dinastično vprašanje.

Jugoslavija je gotova. Ostane še dinastično vprašanje. To vprašanje hočemo kratko razmotrivati. Naša dinastična čustva so znana, toda nočemo v osprednje siliti teh čutil, temveč razpravljati hočemo vprašanje s stališča neomejene samoodločbe.

V principu se gre za to: ali hočemo biti v bodoče popolnoma samostojni, ali pa ena tistih neodvisnih in suverenih držav, ki naj v bodočnosti tvorijo Zedinjene države habsburško-lorenske.

Popolna samostojnost je lahko misliti pod drugo dinastijo n. pr. v smislu krškega programa pod dinastijo Karagjorgjevičev ali pa kot republiko. Mimogredoč naj kratko izjavimo, da bi bili mi v tem slučaju za republiko. Ne vidimo namreč nobenega pametnega razloga, da bi, če se ločimo od ene dinastije, isto zamenjali za drugo, kajti to bi bila silno starokopitna rešitev celega vprašanja. Sicer pa to nikakor ni glavna stvar. Veliko važnejše je stvarno vprašanje, ki se mora predvsem rešiti, t. j. popolna samostojnost ali pristop k Zvezi zedinjenih držav. Predvsem pa, in to ponavljamo in podčrtamo, more biti naš etnografski teritorij popolnoma zasiguran z našo jugoslovansko državo. To je *conditio sine qua non*, preko katere nihče ne more.

Ne da se tajiti, da je z zgolj narodnega stališča popolna samostojnost zelo vabljiva in blesteča. Treba pa je misliti nekoliko dalje: na možnosti življenja in razvoja in nemotenega obstoja naše nove države.

Jugoslavija leži ob Jadranskem morju; velik del obali je naša narodna posest. To nam daje velike možnosti za življenje in razvoj, toda prezreti ne smemo, da imamo ob isti obali mogočnega sosedu, trikratno močnejšega na prebivalstvu in nerazmerno močnejšega na kulturnem, finančnem in komercialnem polju. Ta sosed bo naš konkurent. Z njim se bo pa morala Jugoslavija že na mirovnem kongresu boriti za najdragocenejše dele svojega narodnega ozemlja. Opraviti bomo imeli tedaj predvsem s politično, potem z mogočno gospodarsko in osobito komercialno konkurenco tega sosedu. Italija bo po vojski močnejša kot kedaj poprej in ta njena moč bo latentna nevarnost za Jugoslavijo. Liga narodov nas pred to nevarnostjo ne bo mogla varovati, ker se bo šlo za prosto kretanje narodnih in gospodarskih moči na svetovnem pozorišču. V prihodnjem članku hočemo svoje misli naprej razviti.

V Ljubljani, dne 22. oktobra 1918.

Dr. Ivan Šusteršič.

Izolirana Jugoslavija ali Zedinjene države.

Govori in piše se o samostojni Jugoslaviji v smislu popolne ločitve od dosežane državne zveze pa tudi od dinastije. To je v gotovi meri istovetno z izoliranjem Jugoslavije. Izolacija ima svoje solnčnate in senčnate strani. „Splendid isolation“ ameriških Zedinjenih držav — prosta roka

na vse strani — obhaja v sedanjih časih zmogostavje, kakršnega svet doslej ni videl. Toda ameriške Zedinjene države so narod 120 milijonov, razpolagajo z neizmernim naravnim bogastvom, z malo da neizčrpnimi državnimi denarnimi viri, z mogočno veleindustrijo in trgovino, z visoko kulturo. Poleg vsega pa uživajo Zedinjene države tudi še izolirano lego. „Velika luža“ jih loči od vseh ostalih velesil sveta. Vsakemu je jasno, da je situacija bodoče Jugoslavije bistveno drugačna v kratkoma vseh ozirih, v katerih je Amerika močnejša, ali vsaj tako močna, kot vsaka druga velevlast, je Jugoslavija slabejša kot sploh vsaka velevlast in mejila bo, kakor smo že povdarjali, neposredno na velevlast Italijo, ki je obenem mogočen in nerazmerno močnejši konkurent na Jadranskem morju. V takem položaju je stališče slabjšega konkurenta zelo težavno. Bati se je, da si Italija takoj osvoji komercialno prvenstvo na Jadranski obali. To prvenstvo pa ne bo od danes do jutri, ker bo Italija dosti močna, da je trajno obdrži. Roko v roki s tem bo šlo industrijsko prvenstvo v naših deželah.

Nerazmerno ugodnejša je pozicija jugoslovanske države kot ena Podunavskih Zedinjenih Držav. K tem Podunavskim Zedinjenim Državam štejemo vse tiste narodne države, ki se izcimijo iz sedanje habsburške monarhije. Ni dvoma, da so te države ekonomsko močno navezane ena na drugo. Večstoletno skupno življenje je ustvarilo vezi, ki ostanejo tudi potem, ko izgine sedanji državni ustroj z vsem svojim neslanim birokratskim aparatom, sploh ko izgine vse, kar je narode sistematično odtujevalo državi.

Jugoslavija je v glavni stvari morska obal te podunavske skupine. Ostalo je zaledje. Neka organična državopravna zveza obali z zaledjem bi dala Jugoslaviji upravljajno pozicijo v označeni skupini. Lahko se reče, da bi v doglednem času Jugoslavija zamogla doseči upravno prominentno vlogo v teh Zedinjenih državah. Jasno pa je, da bi bil ta razvoj le mogoč, če bi bila država Jugoslovancev popolnoma neodvisna in suverena. Prvo je tedaj brez vsakega dvoma, da se ustvari ta suverenost in neodvisnost v polni meri in da potem jugoslovanski narod svobodno sklepa o svojih stalnih dotičajih do sosednih narodnih držav, zrastleh na tleh današnje avstroogrške monarhije.

Dinastičnega vprašanja se danes ne dotikamo, razmotrivati hočemo to, ko bomo bližje razpravljali o Zedinjenih podunavskih državah.

Dr. Ivan Šusteršič.

Razširjajte „Resnico“!

Preobrat v deželni dvorcu.

Na drugem mestu priobčujemo uradni komunikacije o včerajšnjih sklepih deželnega odbora. Ti sklepi so dalekosežnega in opravičeno rečeno zgodovinskega pomena.

Jasno, točno, brez kateregakoli pridržka, se je postavil zakoniti zastop kranjske dežele na stališče proglasa Narodnega Vječa z dne 19. oktobra t. l. Kranjska dežela se je tedaj prva izmej vseh dežel habsburške monarhije na predlog deželnega glavarja, pridružila programu, ki ga je začrtalo Narodno Vječe v Zagrebu. To je tako pomembno in tako jasno, da ne potrebuje nobenega komentarja.

Deželni odbor je obenem izvajal vse posledice iz novega položaja, ki je nastal po zadnjih zgodovinskih dogodkih. Vodil bo formalno posle naprej, kot „negotiorum

gestor", strogo stvarno in objektivno, brez politične barve, v okviru deželne ustave in pripravil vse, da izroči svoj delokrog novi legitimni oblasti, ki je na poti.

V gotovi meri je pa to že anticipiral, ko je izročil poglavitne deželne posle v roke deželnega odbornika dr. Trillerja, ki je član večinske stranke v deželi: Dr. Triller je odslej namestnik deželnega glavarja in vodi najvažnejše referate. Pravilno je izjavil, da s tem ne prevzame nobene odgovornosti za sklepe in ukrepe, ki so se do sedaj storili zoper njegov glas ali brez njegove vednosti. Deželni glavar je pravilno potrdil, da je to samoobsebi umevno. — Položaj se da označiti z enim stavkom: V deželnem dvorcu je od danes naprej nov režim, ki je prehodnega značaja do prevzeta poslov po tisti oblasti, ki jo bode v ta namen upostavila nova jugoslovanska vlada.

Če so dosedanji odločujoči činitelji deželnega odbora obdržali še svoje formalne mandate, so to storili v varstvo deželnih interesov in deželnega imetja v prehodni dobi, tedaj varujoč do zadnjega nam javni blagor v nesebični požrtvovalnosti. Obenem so postopali strogo po demokratičnih načelih, ko so položili efektivno oblast v roke pripadnika narodne koalicije, ki reprezentuje večino naroda v deželi in katere bo brez dvoma v doglednem času tvorila jedro jugoslovanske vladne stranke.

Preobrat na Kranjskem je izvršen.

Iz seje deželnega odbora kranjskega v Ljubljani.

dne 22. oktobra 1918.

Predsednik: deželni glavar dr. Ivan Susteršič, prisedniki deželni odborniki: msgr. dr. Evgen Lampe, dr. Vladislav Pegan, dr. Karl Triller in dr. Ivan Zajec.

Deželni glavar otvori sejo, konstatuje sklepčnost in izvaja:

Velecenjeni gospodje!

Odkar sem zadnjikrat imel čast predsedovati seji deželnega odbora, so se odigrali veliki, zgodovinski dogodki, ki so ustvarili popolnoma novo situacijo.

S to situacijo mora računati tudi kranjski deželni odbor in iz nje izvajati vse realno-politične posledice.

Deželni odbor je politična korporacija, ker je izšel iz političnih volitev.

V današnji situaciji pa, ki je prehodnega značaja, ne more izvršiti nobenega političnega čina več, izvzemši enega samega: da pozdravi proglas Narodnega Vječa SHS. z dne 19. oktobra 1918 izražajoč nado, da se v 12. uri doseže sporazum med narodom in našim vladarjem. Prvo je naša narodna, drugo naša dinastična dolžnost.

V ostalem pa se ima deželni odbor odslej smatrati le še kot neke vrste negotiorum gestor. Opravljati ima tekoče posle strogo objektivno, brez vsake politične barve, varovati v svojem ustavnem delokrogu interese dežele in vsega njenega prebivalstva, hraniti deželno imetje in vse pripraviti, da izroči svoje posle v doglednem času novi legitimni oblasti. V poslednjem oziru je povdariti, da v kolikor pride v poštev naša dežela, prevideva novo državno oblast, odnosno novo državno življenje ne le naš narodni program, ki je bil prvotno izražen v deklaraciji z dne 30. maja 1917 in je sedaj začrtan v proglasu Narodnega Vječa, temveč tudi manifest našega vladarja z dne 17. t. m. Nahajamo se tedaj z označenim svojim postopanjem v popolnem soglasju z merodajnimi ustavnimi in narodnimi faktorji.

Moji formalni predlogi se glase:

I.

Deželni odbor kranjske vojvodine pozdravlja proglas Narodnega Vječa SHS. z dne 19. oktobra 1918 se mu imenom slovenske dežele v celoti pridružuje in sledeč pozivu proglasa, stopa v „nerazdružljivo narodno kolo, kateremu je pred očmi samo veliki ideal narodnega ujedinjenja, svobode in neodvisnosti“.

II.

Deželni odbor se odslej ne smatra več kompetentnim izvrševati katerekoli politične posle, temuč hoče le opravljati in izvrševati strogo stvarno tekoče posle v okviru svojega ustavnega delokroga, varovati deželno imetje in pripraviti izročitev svojih agend bodoči legitimni državni oblasti.

Od deželnega glavarja stavljeni formalni predlogi se sprejmo soglasno.

Deželni glavar potem naznanja, da je msgr. dr. Lampe odložil namestništvo deželnega glavarja, in sicer: izvajajoč posledice iz novega političnega položaja pa tudi radi svojega rahlega zdravja.

Deželni glavar imenuje na to svojim namestnikom deželnega odbornika dr. Karel Trillerja, ki izjavi, da s tem ne sprejme nobene odgovornosti za dosedanje sklepe in ukrepe, ki so se izvršili proti njegovemu glasu ali brez njegove vednosti. Deželni glavar izjavi, da je to samoobsebi umevno.

Deželni glavar na to, glede na novi položaj, porazdeli na novo referate.

O novi razdelitvi referatov in drugih podrobnostih seje se izda poseben komunik.

Ali ste že pridobili novega naročnika našemu tedniku „RESNICA“?

Politični pregled.

Pretekli teden je za politični razvoj slovenskega naroda zgodovinske važnosti. Pod pritiskom vnanjih dogodkov je dobila tudi največja in najvažnejša stranka na jugoslovanskem ozemlju, namreč hrvaško-srbska koalicija, tolik pogum, da je stopila iz svoje dosedanje politične rezerve in posegla aktivno v razvoj dogodkov s tem, da je izreklo svoj pristop k vrhovnemu narodnemu svetu, ki se je ustanovil v Zagrebu in se proglasil pod imenom „Narodno Vijeće“ kot vrhovno oblast v jugoslovanskih deželah na tleh stare monarhije. V „Narodnem Vijeću“ so zastopane vse stranke; tiste pa, ki niso v njem zastopane, priznavajo njegove sklepe kot obvezne in veljavne, bodisi da delajo to iz političnega prepričanja, bodisi pod pritiskom dogodkov, katerim se mora ukloniti vsak. Iz tega vrhovnega Narodnega Sveta naj se razvije vsaj deloma bodoča jugoslovanska narodna vlada.

To je najvažnejši dogodek prošlega tedna. Svoje posledice že kaže. V Zagrebu so se vršile pod vtisom razglasitve neodvisne vrhovne oblasti velike demonstracije, o priliki katerih so odstranili vse mažarske in nemške napise v Zagrebu, da tako pokažejo, da je Zagreb mesto v samostojni in neodvisni državi. Tudi po deželi so se vršile demonstracije. Najhujše je pa bilo na Reki. Reko so si prilastili Mažari siloma, brez najmanjšega prava in tako oškodovali Hrvate za milijone. Pod vtisom zadnjih dogodkov se je pa na Reki vzdržal hrvaški polk št. 79, ki nosi ime Jelačićevo, udrl je

v ogrsko domobranksko vojašnico, Ogrce razorožil in zasedel vse najvažnejše točke v mestu. Tak vojaški upor bi v normalnih razmerah vzbudil sicer tudi neko senzacijo, ampak stvar bi bila kmalu pri kraju. Danes je pa to drugače. Upor na Reki je prvo znamenje splošnega prevrata v jugoslovanskih deželah, o katerem danes ne moremo še reči, kako se bo razvil.

Danes sta dve možnosti; ali bo preobrat danes političen, ali pa se bo izprevergel v socialnega. Če bo samo političen, ne bo prehudo; gorje pa, če se prične socialen prevrat! To naj premislijo dobro tisti gospodje, ki imajo vodstvo v rokah! Pogled na Rusijo je silno poučen in svarilen; z ognjem se ni dobro igrati! Zato prosimo vse trezne ljudi, ki še niso izgubili pameti, naj ukrenejo vse potrebno, da se obvaruje javni mir in red.

Vpričo teh dogodkov, ki se vrše neposredno pred našimi očmi, stopajo svetovno-politični dogodki skoro v ozadje. Zato omenjamo le najvažnejše, ki so z našimi dogodki v najtesnejši zvezi.

Izmed teh dogodkov je najvažnejši odgovor ameriškega predsednika na našo mirovno ponudbo. Ameriški predsednik je izjavil, da poprej ne dovoli miru, dokler si naša država ne bo na jasnem glede Čehov in Jugoslovancov. Čehom in Jugoslovancem je treba izpolniti njihove zahteve — tako zahteva Wilson. Na Dunaju vlada vsled te zahteve velika zbežanost; zdi se, da so vodilni državniki skoro popolnoma izgubili glavo.

Ta brezglava zbežanost je za cesarski Dunaj najbolj občutna. Čehi in Poljaki, ki so se razglasili že za neodvisne države, se za avstrijske državne oblasti ne zmenijo več veliko in so ustavili ves dovoz živil na Dunaj. Dunaj potrebuje na mesec nad 20 tisoč vagonov potrebščin, ne pride pa v mesto čisto nič, tako da stoji mesto danes pred veliko katastrofo. Kam bo pripeljal glad dunajsko prebivalstvo, če ne bo dobilo jesti o pravem času, in kakšne politične posledice bo rodilo tako stanje, o tem pa ni treba izgubljanjati besed.

Pri vsem tem gre pa vojska naprej svojo krvavo pot in pojde bržkone do bridkega konca. Angleži in Amerikanci so pijani zmage in bodo gotovo hoteli mir diktirati in se ne bodo hoteli mirno pobotati. Tudi nemški državni kancler je v svojem zadnjem govoru izjavil, da se ne nadeja še kmalu miru. Če se bo vojska nadaljevala, potem ve vsak pameten človek, kakšen bo konec. Zato bi nemška vlada pametneje storila, če bi se udala že prej, kakor se bo bržkone morala in tako prihranila vsaj tiste žrtve, katere bo vojska še vedno zahtevala.

V Avstriji je nastopila sedaj doba Narodnih Svetov. Tudi Nemci so si izbrali svoj Narodni Svet na Dunaju in proglasili ustanovitev nemško-avstrijske države, ki bi se imela spojiti z Nemčijo. Torej vse v razsulu. Sedaj je na dnevnem redu podiranje in razdiranje — kdo ve, kakšne bodo nove stavbe!

Proti ljudskemu glasovanju v zadevi Alzacije in Lorene se oglašajo razni francoski listi.

„Zelena četa“ je ime organizaciji dezertirjev, ki se nahajajo v Hercegovini in Bosni. Baje šteje „Zelena četa“ sedaj že 30.000 mož.

Poljska država. Po sklepu organizacije poljskih železničarjev je bil v noči na 14. oktobra na vseh železniških progah v Galiciji uveden poljski državni jezik.

Črnovice zasedli ukrajinski legijonaši. Črnovice so, kakor se trdi, zasedli ukrajinski legijonaši.

Prvi predsednik poljske republike. Krakovski „Kurir“ poroča, da bo prvi predsednik nove poljske republike znani virtuozi Paderewski.

Načrti boljševikov za Nemčijo. Pravda, piše v uvodnem članku „Rusija in Evropa“: Ruska komunistična stranka boljševikov je znala, ko se je čutila kot del mednarodnega proletarijata in se podredila interesom mednarodne revolucije, odredi se pri brestovskem miru nacionalnih razmotrivanj, da služi kot baklja delavske in svetovne revolucije in povzroči neobhodni rezultat svetovne vojne polom kapitalizma. Sedaj prehajajo od besedi do činov, hoče sovjetska vlada navzlic najhujši prehranjevalni krizi priti na pomoč nemškemu proletarijatu z kruhom, orožjem in revolucionarnimi skušnjami. V ta namen bo socialistična Rusija poslala svoje najboljše sodelavce v zapadne države, kjer bodo našli rodovitna tla.

Na Reki je baje nastal zopet mir. Na Reko so došle mažarske čete in potisnile hrvaške vojake iz mesta. Baje je bilo v Reki okoli 100 oseb mrtvih in mnogo ranjenih.

Nova ameriška armada. Ameriška vlada je stavila v reprezentanski zbornici predlogo za kredit milijardo dolarjev, da se postavi nova armada 5 milijonov mož.

Jugoslovanska republika. Jugoslovanski odbor v Londonu je izjavil, da Jugoslovanski Odbor ne priznava manifesta cesarja Karla. Pravi, da je jugoslovansko ljudstvo odločeno, vsako zvezo z Avstrijo in Habsburžani pretrgati. Zaupa samo na zmago alijancev iz Amerike. Dr. Kramar in dr. Korošec sta se včeraj in danes kot zastopnika narodnih svetov posvetovala v položaju, ki je nastal v monarhiji po Wilsonovi noti. Ugotovila sta enotno uvaževanje položaja in edinstvo v nadaljnjem postopanju obeh narodnih svetov. „Neuer Abend“ poroča, da odpotujeta tudi dr. Korošec in dr. Čingrija v Bern in v Ženevo ter morda tudi v Pariz.

Vsak dan najnovejše vesti prinaša dnevnik „Novice“. Naročite ga takoj! Naročnina znaša za pol leta 20 kron, za četrt leta 10 kron. Naročnino je pošiljati Zadrugi tiskarni v Ljubljani.

Dnevne vesti.

Dnevnik „Novice“ in tednik „Resnica“ bodeta izhajala naprej. Lojalno bomo podpirali izjavo „Narodnega Vječa“ z iskreno željo, da se v Jugoslaviji združijo prav vsi obmejni bratje ter jim zasije solnce narodne svobode.

Izjava. Cestni okrajni odbor za okolico ljubljansko je v svoji seji 23. oktobra t. l. na predlog načelnika Belca soglasno sklenil: Cestni okrajni odbor okolice ljubljanske pozdravlja iskreno proglas Narodnega vječa SHS. z dne 19. oktobra 1918, se mu imenom cestnega okraja za okolico ljubljansko v celoti pridruži, ter sledeč pozivu proglasa stopi v „nerazdružljivo Narodno kolo“, kateremu je pred očmi samo veliki ideal narodnega ujedinjenja, svobode in neodvisnosti. — Cestni okrajni odbor v Št. Vidu nad Ljubljano. Anton Belec, J. Oražem, Jožef Šuštaršič, Anton V. Ivan, Franc Žitnik, Ivan Kanc, Andrej Remškar, Matija Mencej, Franc Juvan, vsi l. r.

Majniško deklaracijo je pokopal „Slovenec“ s posebnim uvodnim člankom. Povedal je, da je bila majniška deklaracija minimum in je potrdil, da je maksimum: preko okvira habsburške dinastije. Mi to beležimo. Presenetilo nas to stališče ni.

Mislimo pa, da bo demokratičnost demokratične dobe prenesla tole opazko: Proti stari S. L. S. se je zelo zabavljalo in govorilo o terorizmu, ako za kako malenkost ni bil sklican shod zaupnikov. Za pokop majniške deklaracije pa takega shoda nove S. L. S. ni bilo treba. Vprašali niso niti občinskih zastopov, ki so majniško deklaracijo z navdušenjem sklenili, ako se strinjajo, da jo izpremenimo. Tistim, ki niso za „etape“, je bila torej majniška deklaracija vendarle — etapa.

Tudi mi priporočamo! „Vzajemnost“ pravi: „Bojev, ki smo jih bili za katoliško idejo 30 let, ne smemo nikoli pozabiti. In tega, kar smo z Mahničem pridobili, nikoli izgubiti. Tudi mlajši rod, ki se tega boja ni sam udeleževal, ne sme pozabiti zgodovine našega političnega življenja in ne tega, kar nas ta zgodovina uči.“

Južna železnica in Jugoslavija. Iz jugoslovanskih krogov poročajo, da je pričakovati na vodilnih mestih pri Južni železnici globoko segajočih izprememb. Za funkcijo predsednika je baje določen bivši železniški minister Forster, za mesto generalnega ravnatelja pa sekcijski načelnik v trgovinskem ministrstvu dr. Grünberger. V jugoslovanskih krogih so te vesti močno presenetile, ker sta oba gospoda baje huda nemška nacionalca. Naglašajo se v teh krogih, da teče velik del Južne železnice po zemlji, ki bo pripadalo bodoči Jugoslaviji, kjer bo imela družba opraviti z bodočimi funkcionarji jugoslovanske države. Vsled tega zasedenja vodilnih mest z izrecnimi strankarji nikakor ni v interesu družbe ter bi bilo premisliti, ali je sedanji čas sploh ugoden za take izpremembe.

Ljudsko štetje in Jugoslavija. Na temelju ljudskega štetja iz leta 1910. so Nemci našli samo 2.032.000 Jugoslovancev v avstrijski polovici. Na ta način so jih na Koroškem in Štajerskem utajili mnogo tisoč, ker v teh deželah so številni komisarji svojevoljno fabricirali Nemce iz Slovencev. Dokaz temu so številke. Še leta 1890. so našli na Koroškem nad 100.000 Slovencev, a leta 1910. jih je bilo le še 82.212, čudna kuga jih je torej v dvajsetih letih pomorila kar 20.000. Štelo se je pa tudi tako, da n. pr. v kakem kraju leta 1900 je bilo samo par Slovencev, leta 1910. so jih pa našli na stotine, štel jih je namreč drug komisar! Zaradi tega pa tudi za nas ni merodajno štetje po občevalnem, ampak maternem jeziku. K Jugoslaviji spadajo torej vse občine, oziroma župnije, kjer imajo v cerkvi slovesno propoved oziroma, kjer je današnjemu rodu stara mamica govorila slovensko, česar se še spominjajo stari možje. To vse mora biti naše, da nam ne bo krivice.

Deutsch-Österreich in socialna demokracija. V ponedeljek dne 21. t. m. je zboroval na Dunaju nemški Narodni Svet, ki je ustanovil nemški „Deutsch-Österreich“ kot neodvisno državo. Na zborovanju je izjavil dr. Adler, vodja socialnih demokratov, med drugim: „Na vsak način naj postane „Nemška Avstrija“ demokratična država, na kateri se bo nehala gosposka zbornica, privilegirani volilni red, birokratsko-vojaška organizacija, fevdalizem in kapitalizem. Čas predpravice je minul za večno. Na razvalinah kapitalističnega svetovnega reda bomo uredili socialistično državo.“ — Za pametne ljudi dovolj!

Narodna straža. Narodni svet za Štajersko je poslal na vsa županstva oklic, v katerem jih pozivlje naj ustanove narodne straže za javno varnost, katero bodo ogrozili v teh negotovih razmerah razni dezerterji, tatovi in roparji, ali če se bodo mnogi vojaki po sklenjenem miru začeli na svojo pest vračati domov. „Narodno Veče“ v Za-

grebu poziva, da se take „Narodne straže“ ustanove takoj tudi po vseh naših občinah.

V Zagrebu so bile velike manifestacije za Jugoslavijo. Odstranili so vse nemške in mažarske napise.

Naša povest. V današnjem listu smo pričeli probčevati zanimivo Bolendovo povest: „Sovražniki države“, nakar opozarjamo naše čitatelje.

Deželni odbornik dr. Ivan Zajec je izstopil iz „Slovenske kmečke stranke“.

Plemeniti Šuklje se ne bo odslej več podpisoval Pl. Šuklje. Pravijo, da v novi državi ne bo plemstva.

Duhovnikova smrt. V Poljanicah je umrl te dni župnik č. g. Jaklič na španski bolezn. Kljub temu, da ga je bolezen hudo napadla, je šel še maševat in spovedovat. Ko je šel v posteljo, je imel že 40 stopinj. Preteklo soboto je spoznal, da se mu bliža smrt. Poklical je k sebi svoje župljane, ki so k ljubljenu župniku prihiteli v takem številu, da je bilo župnišče vse napolnjeno. Župnik jih je tolažil, prosil jih je za odpustitve in jih krepil v veri. Ob enajstih je zaklical: „Sedaj bom umrl, prižgite svečo!“ Nato je svojim župljanom podal roko v slovo, jih blagoslovil in kmalu nato mirno v Gospodu zaspal. Blagemu možu, blag spomin!

Čudna pravica. Franc Woschnagg veliki dobičkar v Šoštanj, je bil obsojen radi navijanja cen na 20.000 K globe; toda okrožno sodišče je to obsodbo razveljavilo in ga popolnoma oprostil. Pri nas so bili kmetji obsojeni radi vina na velike globe; okrožnja sodnja je te siromake pri drugi obravnavi navadno še hujše kaznovala. Seveda: kmet je kmet — komercialni svetnik in meščan je pa velik gospod!

Prevažanje trupel po železnicah se radi težkoč v transportu odslej popolnoma vstavi.

Ne potujte! Najboljša odredba, da se ne nalezijo španske bolezn je: ne potovati! Železniški vozovi so sedaj polni potnikov, pri katerih se španska bolezen pričinja ali že končuje, od katerih se zelo lahko nalezijo bolezen, dokler kašelj ni ponehal. Ko nastopi mrzlo vreme, bo bolezen sama polagoma pojenjavala in končno popolnoma prenehala.

Boroevičevega sina, ki se je vtopil v Dravi, še vedno niso našli. Vojaško poveljstvo v Mariboru se znova obrača do občin in oblasti ob Dravi, naj bi poizvedovale po truplu vtopljenca in poročale poveljstvu.

Več žensk kakor možkih zapade španski bolezn. Zakaj? Žene so bolj nepredvidne in se dovolj ne varujejo, čisto opravljajo še domača dela, ko imajo že mrzlico. Da se izognemo hudemu poteku bolezn, moramo takoj pri najmanjšem znaku mrzlice v posteljo in še nekaj dni ležati, ko je že mrzlica izginila. Dokler kašljamo, ne smemo iz sobe.

Na španski bolezn umre v Gradcu 20 oseb na dan. V Kopru je na španski bolezn umrla vsa rodbina predstojnika železniške postaje Pericha: oče, mati in dva sina. V Trstu umre na dan na španski bolezn 90 oseb.

Poročil se je v Vidmu na Laškem dr. iur. Franc Poje z gdčno Heido Rauber.

Novi dvajsetkronski bankovci. Avstro-ogrška banka naznanja, da bo pričela z II. izdajo dvajsetkronskih bankovcev 28. okt. t. l. Novi bankovci se razlikujejo od starih glede barv in imajo vrhu tega pripombo II. Auflage (II. kiadás): t. j. II. izdaje.

Vojaški dopusti so ustavljeni do sredi novembra, kakor poročajo dunajski listi. Vendar je pa odredila vojaška oblast, da dobe kratke dopuste tisti, katerim kdo umrje ali pa vsled nujnih rodbinskih razmer.

Umrli so: V Metliki č. g. kaplan Franc Jezerec; v Pulju elev pri c. kr. mornariškem komisariatu Anton Mrak; v dež. bolnici v Ljubljani trgovec s pohištvom Vid Bratovž; v Pulju Josip Klemenčič iz Ljubljane; v Lipnici Vinko Budinek, kadetni aspirant; v Ljubljani Ivan Dostal, Ana Mauri, Terezija Logaja, Marija Plankar, Martin Orlič, Marija Pirman, Fran Bezljaj, Genovefa Kastelic, Herta Karolina Mittelheiner, Marija Jančar, Frančiška Subernik; v Celovcu prof. dr. Sommeregger, v Velikovcu kanonik Ivan Žel, v Zupelevcu posestnik Mihael Sevnik, v Vel. Mlačevem Uršula Travnik, v Volžji vasi pri Tržiču Minka Jelenc iz Križev pri Tržiču, v Šmartnem pri Litiji trgovec Ivan Razboršnik; v Mokronogu c. kr. nadkomisar finančne straže Iškacij Lužar; v Medvodah obč. odborinik in posestnik Ivan Turk; v Beljaku Dragotin Repe, trgovec na Bledu, v Kranjski gori posestnik Anton Slavec; na Jesenicah g. Angela Torkar, soproga livarskega mojstra; vojak 17. pešpolka Alojzij Obertar; — V Ljubljani so umrli: trgovski poslovodja Fran Kukovica, finančni svetnik Valentin Žun.

Agitirajte za „Novice“.

Gospodarske vesti.

Cene blaga padajo — na Dunaju. Mirovna ponudba sicer še ni prinesla zaželjenega miru, ampak nekaj je le dosegla. Cene blaga, ki so dosegle tako višino, da jih je zmogel le še milijonar, so začele hitro in znatno padati: Svilo, ki je prej veljala 185 K meter, ponujajo danes za 135 K — in bo še znatno cenejša. Neke druge vrste blago, za katero so zahtevali prej po 240 K za meter, mečejo sedaj na trg po — 45 K! — Tudi usnje je padlo v ceni. Neki usnjar je priznal, da je v malo dneh izgubil nad 400 tisoč kron; koliko je moral prej zaslužiti ta mož, da je to občutno svoto čisto ravnodušno prebolel? Moko so prodajali na Dunaju pod roko pred nedavnim časom kilo za 25 kron ali pa še višje, danes pa po 16 kron, kolikor kdo hoče. Vojno dobičkarstvo je leglo na smrtno posteljo.

Letošnja vinska trgatve v Evropi. Na Francoskem pričakujejo dobre trgatve, tako da je v splošnem položaj dober. Je še mnogo vina lanskega pridelka, le prevoz je težaven. Na pridelovalnih mestih padajo cene vinu, v mestih pa rastejo. Položaj na vinskem trgu ni stalen. Tudi po kakovosti bo letošnje vino dobro. — V Italiji ne bo letošnji pridelek glede množine posebno obilen, toda vsekako zadovoljiv. Grozdje se ceni na 61 milijonov meterskih stotov, 13 milijonov met. stotov manj kakor lansko leto (74,673.000 met. stotov.) Letošnja trgatve bo za kake 3 milijone met. stotov manjša kakor povprečna trgatve zadnjih 8 let, ki je znašala 64 milijonov met. stotov grozdja. Vinska trgovina je navzlic visokim cenam živahna; transportne razmere so ugodnejše kakor 1917. — Na Španskem bo deloma dobra srednja, deloma prav dobra vinska letina. — Nemčija bo z letošnjo trgatvijo tudi zadovoljna; v dobro obdelanih vinogradih bo prav dobra letina. — Tudi v Švici bo letošnja vinska letina zelo zadovoljiva.

Konjska kopita. Konjska kopita se pri konjih velikokrat po nepotrebem uničijo in tako se konj popolnoma pokvari. Gospodarji ne gledajo dovolj na snaženje konjskih kopit. Kopita postanejo vsled tega robata suha in začno pokati, to gre vedno dalje toliko časa, da začne konj šepati. Da

se tega zla pri konjih ognemo je potrebno, da se kopita vsaj vsaki teden enkrat namažejo z kopitnim mazilom, ali pa z mastjo pomešano nekoliko črne barve. Vsaka razpoklina, ki nastane na kopitu je treba ostrgati, da se ne bo naprej širila. To stori najbolje podkovski kovač. Druga važna stvar je pri kopitih, da se konji prekujejo vsaki četrti teden, seveda če so kopita zdrava. Navadno čakajo konjski posestniki prekovanje toliko časa, da konj podkev zgubi. To je zelo škodljivo za kopito. Za kovanje naj se izbere vedno le izprašan podkovski kovač.

Želod dobra krma za prašiče. Vojska je marsikaterega kmetovalca naučila drugače gospodariti kakor je bil preje vajen, zlasti velja to za prehrano ljudi in živali. Pri nas ni bila navada, da bi se prašiči z želodom krmili, pač pa je to že stara in dobro preizkušena metoda na Ogrskem in Hrvaškem zlasti pa v Slavoniji. Velikanske množine prašičev se izpita tam z želodom in koruzo. Četudi mi tega načina pitanja ne moremo popolnoma posnemati, vendar pa lahko želod krmimo prašičem kot dodatek k drugi krmi, in s tem prihranimo veliko žita in krompirja, katerega nimamo za krmljenje. Želod prašiči prav radi žro, ter se pri tej krmi prav dobro počutijo. Krmi se lahko želod kar cel potem ko se je posušil, ali pa kar je še boljše, ako se izluši. Za lušenje želoda imamo različne priprave. Najprostejšje je pri nas, če se ga da v stope, katere se nahajajo skoraj pri vsakem mlinu. Seveda se morajo stope za to nekoliko preurediti, kar bo zadel vsak mlinar. Vsak kmetovalec naj bi skrbno nabiral želod in ga spravil na kak suh prostor, kjer se naj bi dobro presušil. Prašiči, ki žro veliko želoda morajo dobiti dovolj pitne vode.

Gojenje gozdov. (Piše Hrenovski.) Da tvorijo gozdovi največjo narodno gospodarsko vrednost, ve vsak posestnik. Velikanske dohodke, katere dobe naši posestniki iz gozdov se da komaj preračunati. Vzlic temu pa so naši posestniki silno trdovratni, kar se tiče pravilnega oskrbovanja gozdov. Pogledimo si grajščake zlasti na Kranjskem. Ti so pravi čas spoznali, da je treba gozd tudi oskrbovati, ne pa samo iz njega spravljati les in steljo. Zato pa tem gospodom gozdovi razmerno veliko več donajajo, kakor pa malemu kmetu, kateri se ne ozira na to, ali je za gozd kaj storil ali ne. Graščak in drugi veliki gozdni posestniki si drži strokovno izobraženega gozdarja, kateri gleda na pravilno oskrbovanje in uporabe gozdov. Mali kmetovalec pa po večini nima prilike, da bi se o umnem gozdarstvu nekoliko poučil. Treba bi bilo v tem oziru veliko pouka, zlasti predavanj po deželi. Okrajni gozdni komisarji, kateri so nastavljeni pri posameznih glavarstvih ne poučujejo kmete o gozdarstvu, marveč opravljajo le gozdno policijski posel. Najvažnejše delo v gozdu je skrbeti za zemlji primerno vrsto drevja in za gostost istega. Le redko kedaj posadi mali kmetovalec gozd z mladimi sadikami ko starega poseka, ampak prepusti naravi, da ona skrbi za nov zarod. Seveda raste vse navskriž smreke, jelke in borovci, kar pač zemlja najboljše prenaša. Tak naravni gozd je na katerih delih pregost, tako da drevesca jedno drugo zamore, na drugih delih pa so zopet prazni prostori in ničesar ne raste. To je slabo-izkoriščanje zemlje. Ko pride spomlad naj posestniki one gozdove, katere so posekali, zopet na novo zasade. Slabe gozdove, po katerih je slaba rast naj posekajo in zasade naj s takim drevjem, ki je primeren za isto zemljo. Katere vrste dreves nasadi in kje sadike dobiti, ter kako naj sadi naj se obrne na gozdnega tehniko svojega glavarstva, kateri mu bode rad dal nasvet v tem oziru. Tudi mu bode

dal nasvet, kje sadike dobiti. Ravno tako važno je pa tudi trebljenje gozda. To se pravi pregosto drevje odstraniti. To delo se lahko opravlja v vsakem letnem času. Zlasti je pa sedaj v jeseni in spomladi ko se preneha drugo delo na polju za to ugoden čas. Če se gre mimo kmečkih gozdov, se vidi, kaka škoda se v njih dela. Na enem delu silna goščoba, tako da se drevje ne more razvijati, na drugem delu pa je zopet vse prazno. Tako da se ne ve ali je tam travnik, pašnik ali gozd. Nekateri posestniki mislijo, da je neobhodno potrebno odstraniti iz gozda listje, listje pa je gozdu gnoj, za to naj se z gozda vzame le toliko stelje, kolikor jo kmetovalec rabi za nastiljo. V nekaterih krajih je navada, da se drevje klesti in veje uporabljajo za steljo, čestokrat se vidi, da so smreke do vrha popolnoma odrte, le par vej se pusti na vrhu drevesa. To delo je zelo škodljivo za gozd. Veja je kakor pljuča ljudem, če se mu ista odvzamejo potem je življenje nemogoče. Če se napravi na telesu rana, odteče kri, če se na drevesu napravi polno ran, potem odteče drevesu ravno tako ona snov, katere mu je neobhodno potrebna, to je smola, to je ravno tako kakor pri človeku kri. To so glavne napake, ki se opazajo dan za dnevom po vseh slovenskih pokrajinah.

Pomanjkanje užigalic je postalo zadnji čas skrajno veliko; užigalic se po trgovinah in trafikah sploh več ne dobi. Glede tega pravi neki strokovnjak: Pomanjkanja užigalic so pred vsem krive transportne težkoče. Že naloženih užigalic radi teh težkoč šesto ni mogoče odpraviti. Pomanjkanje surovin in premoga ni mogoče ter španska bolezen, ki divja med tovarniškimi delavstvom tvorijo vzrok, da se sedaj izdeluje povico manj užigalic kakor pred pol letom. Pomanjkanja užigalic pa so tudi krivi razni hrčki in ne v majhni meri navijalci cen. Pod roko se dobe užigalice, toda po nezaslišanih cenah, znani so slučajji, ko se je zahtevalo za eno malo škatljico 1 krono.

Pridelek krompirja in koruze na Ogrskem. Navzlic slabemu vremenu se spravljane krompirja in koruze nadaljuje in se bliža svojem koncu. Krompir je v nekaterih okrajih slab, toda v mnogih pa prav dober, bati se je le, da vsled mokrega vremena krompir ne bo obstojen. Pridelek koruze bo po vseh okrajih ugoden.

Cene zlata in srebra so začele vsled bližajočega se miru padati. Cena za 1 kilogram čistega zlata se je zmanjšala za 3000 kron, srebra pa za 100 kron. Prav zadnji čas pa je padla cena zlata za nadaljnjih 1600 kron, srebra pa za 60 kron pri enem kilogramu. — Iz Londona se poroča, da so v transvalskih zlatih rudnikih pridelali meseca septembra letošnjega leta 708206 unč zlata v vrednosti 3,008.267 funtov šterlingov. V teh rudnikih je zaposlenih 196.396 delavcev.

Moka v zaboju za klavir. Na Franc Jožefovem kolodvoru v Pragi so odprli uradni organi velik zaboj za piano. Na nemalo presenečenje so našli v zaboju 4 vreče fine pšenične mohe, ki so jo zaplenili. To zadevo so ogradili.

Prva poljska trgovinska ladja „Wilson“. Mestnemu predsedniku v Varšavi je bil poklonjen večji znesek denarja z naročilom, naj se zgradi v Gdansku prva poljska trgovinska ladja in naj se imenuje „Wilson“.

Produkcija premoga je meseca septembra l. l. tako nizko padla kakor še nikoli; znašala je le 10.1 milijona meterskih stotov proti 14.4 milijona meterskih stotov septembra 1917. Tudi izdelovanje koksa je močno padlo, ki znaša le 1.7 milijona meterskih stotov proti 2.3 milijona. V prvih devetih mesecih letošnjega leta se je nako-

palo 108 milijonov meterskih stotov premo- ga proti 124.7 milijona v istem času lanskega leta: produkcija se je tedaj zmanjšala za 16.7 milijona meterskih stotov. Ti podatki se tičejo črnega premoga. — Rujavega premo- ga pa se je izklopalo septembra letos 16.6 milijona meterskih stotov proti 18.6 milijona septembra lanskega leta. V prvih devetih mesecih letošnjega leta je znašala produkcija rujavega premoga 153.6 milijona met. stota za 7.2 milijona manj kakor isti čas lan- skega leta. — Briketov iz črnega premoga se je naredilo v prvih devetih mesecih let. leta 737.350 meterskih stotov, lansko leto 1.080.070 met. stotov, iz rujavega premoga pa 1.132.788 met. stotov, lanskega leta v istem času pa 1.260.290 met. stotov.

Razglas deželnega odbora vojvodine Kranjske z dne 21. oktobra 1918, št. 11071, s katerim se določajo oskrbovalne takse za kranjsko deželno blaznico in deželno blaznico-hiralnico. Dogovorno s c. kr. deželno vlado v Ljubljani se določajo oskrbovalne takse, pričeni s 1. novembrom 1918 do nadaljnega za osebo in dan, kakor sledi: V kranjski deželni blaznici: Oskrbovalna taksa I. razreda na 15 K; II. razreda na 10 K; III. razreda na 5 K. V kranjski deželni blaznici-hiralnici. Oskrbovalna taksa III. razreda na 4 K. To se daje na občno znanje. Deželni glavar v vojvodini Kranjski: Dr. Ivan Šusteršič.

Podpore svojcem v Ameriki biva- jočih avstrijskih - ogrskih državljanov. Notranje ministrstvo je določilo 7. decem- bra 1917 kot dan, od katerega dalje gre podpora po zakonu z dne 17. avgusta 1917 rodbinam avstrijskih izseljencev v Ameriko, vseeno, ako se nahajajo rodbinski redniki v sovražnih ali nevtralnih krajih Amerike. 1. avgust 1917 kot začetni dan za podpore družinam v drugih sovražnih deželah pridržanih rednikov ostane tudi nadalje v veljavi po odloku notranjega ministrstva z dne 30. oktobra 1917. Obadva začetna dneva za podpore pa prideta v poštev le pri onih prošnjah, ki so bile vložene že do 15. avgusta t. l. Na vse nadaljnje prošnje, vložene po 15. avgustu 1918, se v pristoj- ječem slučaju dovoli podpora šele od dneva priglasitve, za nazaj pa le, ako se prizna podpora v posebnih vpoštevanja vrednih okoliščinah. V teh slučajih si pri- drži končno odločitev notranje ministrstvo sporazumno s pristojnimi uradi.

Gospodarski položaj v Ameriki. Glas- som tedenskih poročil časopisov o gospo- darskem stanu, prevladujejo povsod posli z vojnimi dobavami. Manj važni obrati so morali svoj obrat še bolj omejiti. Potreba civilnih potrebščin se jako izpreminja. Po železnicah se vedno nakladajo ogromne množine žita. Za žetev pozimne pšenice se pričakuje prihodnje leto rekord glede pose- janega areala. Jako se trudijo pospeševati novo posojilo za svobodo do kolikor mo- goče velikega uspeha.

Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko o določitvi najvišjih množin za seme. Kljub zasegi smejo podjetniki kmetijskih obratov porabljati od zaseženega žita lastnega pridelka za setev potrebne množi- ne, po naslednji najvišji izmeri v kilogramih za 1 hektar setvene ploskve, in sicer: pše- nice 200 kg, rži 190 kg, ječmena 190 kg, ovs 190 kg, kóruze 50 kg, ajde 100 kg, prosa 40 kg.

Ukaz c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem o uravnavi prometa z zele- njadnim semenjem pridelkom 1918. Na postavi od c. kr. urada za prehranjevanje ljudi z razpisom z dne 2. oktobra 1918. 1., št. 2038/G. St., danega pooblastila zauka- zujem po smislu §§ 3. in 9. cesarskega ukaza z dne 24. marca 1917. 1. drž. zak. št. 131, tako: Semenje naslednjih vrst zelenjadi,

in sicer: zelja, ohrovta (vseh vrst), kolerab, rdeče pese, repe, podzemskih kolerab, pe- teršilja, kumar, paradižnikov, zelenega česnja in čebule, nadalje dozorelo semenje sočivja, ki se porablja za zelenjad, to je grah in fi- žol ter čebulček, se deva v namen, da se zagotovi preskrba prebivalstva s temi po- trebščinami, pod zaporo z učinkom, da ga smejo posestniki, (pridelovalci, trgovci) od- dajati le oblastveno poverjeni nakupovalnici, oziroma njenim pravilno legitimiranim naku- povalcem. Za nakupovalnico za semenje, na- vedeno v § 1. ukaza, ter za čebulček se do- loča „Zveza avstrijskih trgovcev s semenjem“ s sedežem na Dunaju (I., Plankengasse 4.)

Zveza je pomožna organizacija poslo- valnice za zelenjad in sadje c. kr. urada za prehranjevanje ljudi in podrejena njenemu neomejenemu nadzorstvu. Posestniki (pride- lovalci, hranilci) v § 1. ukaza imenovanih vrst semenja ter čebulčkov so zavezani poslovalnici za zelenjad in sadje c. kr. urada za prehranjevanje ljudi na Dunaju (I, Doro- theergasse 7) te svoje zaloge naznaniti dne 31. oktobra 1918, dne 31. decembra 1918 in dne 31. marca 1919 ter navesti množine po- sameznih vrst, pridelovalca, izvor in kraj hrambe. Ta naznanila je napraviti z vpisa- nim pismom, porabljuje pripravljene tisko- vine, ki se dobe pri poslovalnici za zelenjad in sadje c. kr. urada za prehranjevanje ljudi in pri njenih deželnih poslovalnicah. V § 1. ukaza imenovane vrste zelenjadnega seme- nja in čebulčki se smejo pošiljati s cestnimi vozovi le na podlagi potrdila, izdanega za vsako pošiljatev od deželne poslovalnice za zelenjad in sadje v Ljubljani. Kot prevzemne (nakupovalne) cene veljajo od c. kr. urada za prehranjevanje ljudi razglašene prevzemne (vodilne) cene. — S pritrditvijo c. kr. urada za prehranjevanje ljudi se smejo z ozirom na posebne razmere dovoliti k določenim cenam izjemoma pribitki.

Promet s prašiči. Ker ljudem ni jasno, kako je letos urejen promet s prašiči, opo- zarjamo, da ima „Kranjsko deželno me- sto za vnovčevanje živine“ nakupni mono- pol za klavne prašiče in sicer na podlagi min. ukaza 15. 2. 1917 v zvezi z ukazom deželne vlade z 11. 11. 1916. Nihče torej ne sme klavnih prašičev drugemu prodati kot „Kranj. deželnemu mestu za vnovč. ži- vine v Ljubljani“ ozir. njega zaupnikom, ki se izkažejo z izkaznico deželne vlade v Ljubljani. Tudi nakupovati ne sme klavnih prašičev nikdo drugi kot „Kranj. dež. mesto“ ozir. njega zaupniki. „Kranj. dež. mesto za vnovč. živine“ opozarja prašičerejce, da naj ne koljejo doma preko nujne lastne potrebe ter naj ne prodajo niti živih niti zaklanih prašičev, niti slanine pod roko, ker bi se sicer utegnili pripetiti, da bi se jim pozneje odvzeli tudi taki prašiči, ki so jih imeli pripravljene za lastno potrebo, čeprav bi ostali potem sami brez masti. Cene klavnih prašičem bodo dosti višje kot lansko leto ter jih vsakdo lahko izve pri pristojnem zau- pniku „Kr. dež. mesta za vnovč. živine“. Imena zaupnikov so županstvom znana. Kdor bi ravnal proti tem uredbam bo brez- obzirno kaznovan z globo do 5000 K ozir. do 6 mesecev zapora. — „Kranjsko deželno mesto za vnočevanje živine v Ljubljani“.

Cene pivu na Bavarskem povišane. Ceno pivu so zvišali na Bavarskem v ob- činah, ki štejejo nad 4000 prebivalcev, na 34 fenigov liter, v občinah, ki ne štejejo 4000 prebivalcev, na 32 fenigov liter.

Tihotapci usnja zaslužili nad 7000 milijonov kron. Centrala za usnje je dala leta 1917 strojiti 1.100.000 govejih in 100.000 konjskih kož. Ker izdelajo iz ene kože 50 parov podplatov, bi lahko izdelali 60 mili- jonov parov podplatov. Če se računa, da odpade vojaštvu 24 milijonov podplatov, je ostalo civilnemu prebivalstvu 36 milijonov

podplatov. Kje je to usnje, kjer ljudje ne- morejo nikjer kupiti podplatov? Gotovo je v skladiščih tihotapcev. Centrala za usnje je izdelala leta 1917 1.000.000 kož; vsaka koža vrže 15 kg usnja za podplate; izdelali so torej 18 milijonov kilogramov tepljanec, Če odračunamo polovico za vojaštvo, osta- ne civilnemu prebivalstvu devet milijonov ki- logramov. Centrala prodaja tepljanec 13 do 20 K kilogram, v tihotapski kupčiji se pa prodajajo kilogram usnja na zahodu države s 150 K, vzhodu države pa s 300 K. Ode- ruška tihotapska kupčija zasluži toraj pri kilogramu povprečno do 200 K. Pri 9.000.000 kg je zneslo to leta 1917 okroglo 1.800.000.000 K. Te razmere trajajo že štiri leta. Če je tudi ta račun le približni, kaže, kakšne velikanske vsote so brez potrebe izželi iz prebivalstva.

Prešičereja za bolnice in gostilne na Ogrskem. Poljedelski minister je opozoril municipije, na to, da smejo dovoliti bolni- cam, sanatorijem in gostilnam rediti največ 20 prašičev; čez 20 prašičev se dovoli le tedaj, ako se sklene pogodba pred deželnim uradom za promet s prašiči. Za rejo vsa- kega prešiča si lakko obdržijo po 3 meter- ske stote kóruze. — Omeniti bi bilo, da pri nas v Avstriji si ne smemo prišičerejci nič kóruze obdržati. Ni čuda, ako smo glede masti popolnoma odvisni od Ogrske.

160 vagonov žita segnilo. V parnem mlinu Kórmendi je segnilo vsled nemar- nosti v nadzorstvu 160 vagonov žita. Proti ravnateljstvu se je dvignila obtožba.

Cene vina v deželah ob Renu padajo vedno bolj. V zadnjih dneh se je tam kon- juktura jako izpremenila. Vzrok temu je ra- pidno nazadovanje konzuma nemške arma- de. Razven tega nočejo velike firme naku- povati vina, ker vedo, da bo po sklepu mi- ru cena vinu močno padla. Slične vesti ka- kor iz obrenskih pokrajin prihajajo tudi iz Pfalce, kjer so cene nenadoma padle. Večjih kupčij se ne sklepa. Trgovina se zadrži po- polnoma pasivno. Radi novega svetovnega položaja se meni, da je pri vinskih kupčijah riziko prevelik. Večje pogodbe so sploh ne sklepajo, ker je še vedno mnenje, da bodo cene nadalje padale.

Cene ogrski perutnini so na Dunaju: nepitane tolste gosi 42—45 K, pitane tolste gosi 56 K, mlade gosi 13 K, surova gosja mast 80 K, topljena gosja mast 105 K, ko- koši 31—35 K.

Visoke cene za strešno opeko. Vsled močnega povpraševanja po strešni opeki in vsled majhnih zalog so cene za strešno opeko silno narasle. Cene, ki so znašale pred vojno za 1000 strešnih opek 45 kron, so narasle sedaj na 600 kron. V verižni trgovini plačujejo za 1000 opek 1500 kron.

66 konj od lakote poginilo. V Gän- sendorf je pred kratkim došlo okoli 100 konj, od katerih je 66 poginilo lakote. Ti konji so prišli z Ukrajine na neznanega človeka v Gänsendorfu. Ljudje (židje), ki bi bili mo- rali se voziti s tem transportom, so se udobno vozili v osebni vlaku. Ti konji so dolgo časa ležali v solčni vročini na kolodvoru in so razširjali strahovit smrad, ker jih konjederec ni mogel hitro odstra- niti. Sedaj pa vprašanje: Kmetovalec ne more niti za drag denar dobiti konj. Židje pa dobe navzlic pomanjkanju vagonov do- volj voz, da prevažajo konje, ki potem vsled lakote poginejo. Kakšno kazen pač zaslužijo taki ljudje, ki ljudsko potrpljenje na tak nepopisen način izrabljajo? Skrajno dvom- ljivo je, če bi dobili kmetje na razpolago vagon, da bi prevažali konje iz Ukrajine.

Stanje živine na Stajerskem. Ravnatelj štajerske podružnice vnočevalnice živine v Gradcu, Fritz Schneider, priobčuje zani- mive statistične podatke o stanju živine na Stajerskem. Dne 4. maja 1916, to je, ko je

bil proglašen monopol živine, je bilo v deželi še 732.000 goved. Do 21. aprila 1918 se je vzelo v svrhu klanja 395.549 goved (brez telet, prodanih od sesca). To znaša 54% živine od začetku monopola. S tem se je stanje živine zmanjšalo za 180.000 glav ali povprečno za 25%. Po starosti razdeljena, se je živina zmanjšala: mlade živali pod 1 letom za 187.000 glav ali 11%, junci čez 1 leto 9000 ali 41%, telice čez 1 leto 42.700 ali 46%, eno do dveletni mladi volji 30.000 ali 57%, povprečno živali, ki še rastejo, za 33%. Starejša živina pa se je zmanjšala: Krave 31.000 ali 11%, dve- in triletni volji 14 tisoč ali 31%, čez triletne volji 34.000 ali 51%, skupaj odrasle živine za 79.000 glav ali 20%. Odrasla živina je torej padla za eno petino, mlada živina za eno tretino. Danes šteje dežela še 552.000 glav goved, po priliki toliko, kakor o priliki prvega štetja živine na Štajerskem leta 1857. Ta živina se razdeli na 125.000 živinorejcev. Povprečno prideta torej na vsakega živinorejca dve govedi. Ravnatelj Schneider trdi, da je število živine padlo pri srednjih in veleposestnikih za 33—66%, do čim so mali posestniki, ki so imeli v začetku po eno ali dve glavi, ostali pri starem. Povprečna teža zaklanih goved na Štajerskem je znašala leta 1916 455 kg (zaklanih 102.729 glav), leta 1917 375 kg (zaklanih 218.770 glav), leta 1918 v januarju 340 kg, v februarju 300 kg, v marcu 260, v aprilu 260, v maju 280 in v juniju 270 kg. Povprečno v šestih mesecih 113.646 glav s povprečno težo 280 kg. Povprečna teža oddane živine je torej padla od leta 1916 na 1917 za 18%, od leta 1917 na 1918 pa za 21%, ali od leta 1916 do leta 1918 za 39%. Danes dobavlja za skupno armadno potrebščino Ogrska dve tretinji in Avstrija eno tretinjo klavne živine. Vzlic temu mora Štajerska dobaviti mesečno 20.000 glav, za potrebe dežele in vojaštva, med tem 3000 za vojaštvo izven dežele. Pri oddaji se pa danes ne računa več po številu glav, ampak po teži, pri čemur se računa 280 kg za živo težo živine. Posestnik, ki mora oddati dve glavi živine, mora oddati 560 kg žive teže. V deželi je danes še 33.000 volov. To število se mora na vsak način ohraniti. Dve do triletni volji so v različnih okrajih 2—70%, eno do dveletni volji od 36—74%. Krav je še 250.000. Ravnatelj Schneider je izračunal, da je potrebno v deželi najmanj 3.582.750 hl mleka na leto. Za to pa je treba 200.000 krav. Moglo bi se torej oddati še 50.000 krav, 33.000 volov, ki se nadomeste z mlajšimi, in 10.000 druge živine, skupaj 95.000 glav ali 8000 na mesec. Po tem računu bi torej mogla Štajerska pokrivati ravno še eno leto svojo lastno potrebščino. Pisatelj priporoča konečno, naj se odda le starejša, odrasla živina, a mlada živina naj se štedi: starejša živina je težja in izda več nego mlajša, a tudi meso starejše živine je redilnejše.

O uravnavi prometa z jedilnim kostanjem letine 1918 je izdal dež. predsednik ukaz, ki določa: § 1. Letina 1918 jedilnega kostanja na Kranjskem se deva pod zaporo in se po naslednjih določenih zahteva za preskrbo prebivalstva. § 2. Kljub zapori pa smejo posestniki jedilnega kostanja: a) tiste množine porabljati, ki jih potrebujejo za prehranjevanje pripadnikov svojega gospodarstva (gospodinjstva); množina, ki odpade na osebo, se bo še določila in razglasila; b) iz svojih zalog prodajati neposrednim porabnikom, vendar pa z omejitvijo, da se sme enemu in istemu porabniku oddati kvečjemu množina deset kilogramov. § 3. Nakupovanje v § 1. zahtevane letine jedilnega kostanja se poverja deželni poslovalnici za zelenjad in sadje v Ljubljani (Gradišče št. 10, I. nadstropje). § 4. Pridelovalci,

hranilci, trgovci in drugi so, ne krato določila § 2. ukaza, dolžni svoje zaloge jedilnega kostanja tekom osmih dni po uveljavljenju tega ukaza naznaniti deželni poslovalnici za zelenjad in sadje v Ljubljani (Gradišče št. 10, I. nadstropje). Ako naznanilec tekom 14 dni po datumu prejemanja potrdila, ki ga o sprejetem naznanilu izda tekom osmih dni deželna poslovalnica za zelenjad in sadje, ne dobi obvestila, da se bodo od njega naznanjene množine prevzele, sine z istimi prosto razpolagati. Za 100 kg je cena 190 K na kraju železniške postaje.

Podaljšan dopust. Vsem vojakom, izvzemši častnikov in gažistov, ki so dobili dopust od armade na bojišču in ki se morejo vrniti do 30. oktobra, je podaljšan dopust, če bivajo na Tirolskem, Koroškem, Kranjskem, Benečanskem, v Istri, na Goriškem in Gradiškem ter na Primorskem, pet dni; deset dni pa, če bivajo na Solnograškem, Zgornjem in Spodnjem Avstrijskem, Štajerskem, Češkem in na Moravskem.

Gospodarski boj med Avstrijo in Ogrsko je izbruhnil. Avstrija ne da Ogrski premoga, petroleja in bencina, Ogrska je pa ustavila pošiljatve žita.

Ali ste že pridobili novega naročnika našemu dnevniku „NOVICE“?

Razne vesti.

Cesar Karl s cesarico in otroci se sedaj nahaja v Gödöllö, kjer ostane nekaj časa.

Demokratizacija občinskega zastopa v Plznu. Občinski zastop v Plznu je sklenil, da še pred novimi volitvami izvede demokratizacijo občinskega zastopa in da občinski svet in mestni svet pozove sloje, ki teh dveh zastopih še niso zastopani.

† Nadškof Ireland. Pri sv. Pavlu v Minesoti v Združenih državah Severne Amerike je umrl v visoki starosti 80 let tamošnji nadškof in učenjak svetovnega slovesa, Ireland. Rodom Irec, je kot 11 letni deček zapustil „otok mučnikov“, kakor se zove Irska in se s svojimi stariši preselil v Ameriko. Nadarjeni deček je že v svoji mladosti vzbudil pozornost učiteljev. Srednje šole je obiskoval v Št. Pavlu, bogoslovne študije pa v Franciji. Deloval je kot župnik v Št. Pavlu, kjer je bil tudi posvečen za pomožnega škofa, leta 1888 je pa bil imenovan za nadškofa v Št. Pavlu. Njegova zasluga je ustanovitev katoliškega vseučilišča v Washingtonu. Nadškof Ireland je bil plodonosen pisatelj in učenjak. Njegovi učenjaški spisi so vzbudili pozornost in občudovanje učenjakov starega in novega sveta, bil je dika in ponos katoliške Cerkve in je mnogo pripomogel za ogromni razvoj katoliške Cerkve v Ameriki.

Naših vojnih vjetnikov na Ruskem se je mnogo več poročilo, kot se je svoj čas domnevalo. Na meji, kjer so naše vojaške oblasti prevzemale vojne vjetnike, so morali napraviti posebno postajo za oženje. Tam vsakega oženjenca natančno popisujejo in obenem doženejo, če se je smel poročiti na Ruskem in če morebiti že doma nima svoje žene. Kakor hitro doženejo, da je vjetnik dvakrat poročen, uvedejo proti njemu kazensko postopanje. Rusko ženico in otroke pa pošljejo po isti poti kot je prišla nazaj, kot prva žena ima le še prvo besedo in pravico do moža.

Izbruh vulkana na Islandiji. Eden islandskih vulkanov, ki je že desetletja miroval, — vulkan Katma — drugi največji vulkan na otoku — je 12. oktobra pričel nanovo bruhati ter je napravil silna opustošenja. Izbruh se je videl po celi Islandiji. V bližini otoka je ves čas vsled vulkanovega pepela popolnoma tema. Meestece Vile pod vulkanom je zelo trpelo.

Velika železniška nesreča je bila te dni pri Kapfenbergu. Ponesrečil se je brzovlak, predvsem vozovi za častnike. 30 oseb je bilo mrtvih. Vzrok nesreče je bil, da je od nekega pretrganega brzovlaka stalo nekaj voz na tiru po katerem je privozil dunajski brzovlak.

Amurska železnica.

Nedavno so prišla iz Rusije poročila, da je dograjena amurska železnica, kulturno delo prve vrste, ki naj bi tvorila podlago za politično moč Rusije ob Tihem oceanu in odprla gospodarsko pot v Vzhodno Sibirijo. Kdo bo imel dandanes od tega korist, je še precej nejasno, najbrže Japonska. Prvotno je bila mišljena amurska železnica kot vznojni končni člen velike sibirске transkontinentalne železnice. Strateški in politični razlogi pa so pripomogli, da je bila l. 1898. podaljšana sibirska železnica skozi Mandžurijo v Vladivostok, mesto skozi dolino Amurja in Ussurija. Tako je bila l. 1901. dokončana kitajska vzhodna železnica in s tem prekržana Azija. Rusko-japonska vojna, ki se je nesrečno končala za Rusijo, je zmanjšala ruski vpliv v Mandžuriji in je bila povod, da se je ruska vlada zopet lotila projekta amurske železnice. Že novembra 1908 je dovolila sredstva za gradnjo, ki se je tudi kmalu pričela. Iz strateških razlogov so se odločili izpeljati okrog 2000 km dolgo železnico nekako 150 „verst“ severno Amurja skozi gorovje, mesto po dolini reke same, ker bi bila tu lažje izpostavljena novemu japonskemu napadu, kot pa če teče skozi gorovje. Samoumevno, da so se radi tega znatno zvišali stroški in ravnotako gradbene težkoče, ker je bilo treba graditi veliko predorov in mostov. Amurska železnica ima vsega skupaj osem predorov z dolžino 5062 metrov. K temu pride kot najznamenitejša umetnostna zidava cele proge veliki, 2227 m dolgi most preko Amurja tik pred Haborovskim, ki obstoja iz 18 lokov s stečajem po 123·5 m.

Štiri male stranske železnice se odcepajo od glavne proge (njih dolžina znaša 245·5 km), med temi ena proti Blagovješčensku, glavnemu mestu celega okraja. Radi gradbenih težkoč (klima, zdravstvene razmere, teren, delavstvo), ki so se zdele večkrat skoro nepremagljive, se je zakasnila dograditev železnice za šest let in je bil prekoračen proračun za dvoje. Železnica, ki je že v polnem obratu, bo omogočila kolonizacijo dozdej skoraj neobljudenih krajev, ki se je začela že tekom gradnje. Saj so že zgrajene postaje z 2000 prebivalci, koder ni bilo dozdej nobenih človeških naselbin. Ob celi železnici se kažejo isti ugodni pojavi, ki so se lahko opazili preje pri graditvi velike sibirске železnice v Srednji Sibiriji. Največje koristi bodo naravni zakladi, ki se bodo odprli v tej deželi.

Četudi je amursko ozemlje pretežno gorato z zelo ostro zimo, vendar zadostuje kratka, pa zelo vroča poletja, da dozori žito. Tam uspeva pšenica, rž, oves, krompir in ajda. V gozdovih je veliko lesa in divjačine. Zemlja skriva veliko bogastvo zlata. Izvozilo se ga je kljub doslej zelo neugodnim transportnim razmeram že prav znatne množine,

Sovražniki države.

Bolanden. — Poslovenil L. G.

I.

V preddvoru tempeljna.

Po usmrtni mladega cesarja Numerijana je zasedel prestol svetovne rimske države dne 29. avgusta l. 284 Dioklecij višji poveljnik cesarske telesne straže.

Dioklecij, rojen v Dalmaciji, je bil nizkega pokolenja, sin oproščenega sužnja in pa brez prave znanstvene izobrazbe. Postal je že v zgodnji mladosti vojak. Vsled izredne hrabrosti in srčnosti se je polagoma povzpел do polkovnika. Ko je bil devetintrideset let star, ga je armada izvolila za cesarja. Kot cesar si je nadel ime Dioklecijan. Škrlatni plašč mu pa ni nudil le cesarske časti, temveč tudi zavest, da bo najbolj gotovo umrl nenaravne smrti; kajti odkar je vladal Comodus, so usmrtili vojaki v kratki dobi (devet) dvaindevedesetih let nič manj ko dvaindvajset cesarjev. Med vojaki je bila namreč navada, da so prodali cesarski prestol onemu, ki je ponudil zanj največjo vsoto; kupca so kolikor mogoče hitro umorili ter cesarsko čast pod omenjenimi pogoji zopet drugemu izročili.

Dioklecijan je imel najbolj nasprotujoče si lastnosti. Bil je pravičen in grozovit, preprost in visokoleteč, odkritosrčen in potuhjen, bistroumen in omejen. Po tedanji poganski navadi je bil cesar obenem tudi bog svojih podanikov in se je imenoval sina boga Jupitra. Stavili so mu altarje, darovali žrtve, v javnih listinah so mu nadevali priimke in lastnosti bogov.¹⁾

Da bi lažje vladal mogočno in široko rimsko državo, je imenoval za svojega sovladarja Valerija Maksimijana. Maksimijan je bil kmet, doma iz Sirmija, najboljši vojak tedanjega česa, poleg tega pa tako hudoben in grozovit, da je bil Dioklecijan v primeji ž njim naravnost velikodušen. Poleg Maksimijana si je izbral Dioklecijan tudi dva cesarja Galerija in Konstancija. Kakor Dioklecijan in Maksimijan je bil tudi Galerij sin ubožnega pastirja. V svoji mladosti je pasel svinje. Konstancij, radi bledega obličja Chlorus imenovan, je bil potomec plemenite rodovine, pranečak cesarja Klavdija II. Bil je ljubeznjiv, plemenit in čednosten, ter ravno vsled tega prijatelj kristjanov.²⁾ Dioklecijan je dal Galeciju za ženo svojo hčer Valezijo, Konstancija pa je prisilil, da se je ločil od svoje žene Helene, ki je bila kristjana in mati Konstantina Velikega in si vzela za ženo Maksimijanovo pastorko.

Dioklecijan je razdelil rimsko cesarstvo v štiri vladarstva. Sam si je pridržal neposredno vladavo nad Azijo in Egiptom. Maksimijanu je dal Italijo in Afriko, Galeriju Francijo in ilirske province ob Conavi, Konstanciju pa Galijo, Španijo in Britanijo. Vkljub te razdelitvi je obdržal Dioklecijan največje gospodarstvo, tako da so bili cesarji v vseh stvareh podvrženi njegovi nadvladi.

Omenjeni štirje vladarji so imeli izvršiti težavne naloge, kajti premagani narodi so le vsled sile nosili rimski jarem; poleg tega so divji narodi dan za dnem prežali na obmejne kraje prostrane rimske države. Na mnogih krajih so vzbruhnili upori in krvave vojske. Konstancij je ukrotil divje Germane in Brite, Maksimijan je po-

tolkel afrikanske rodove in zadušil upor v Italiji, Galerij je premagal Perzijane in Cioklecijan kaznoval bojaželjne Egipčane.

V obrambo obrnjenih pokrajin so postavili mnogo taborov in trdnjav. Le malo lokdaj so prekoračili divji narodi ta obrambna mesta; če se jim je pa tuintam le posrečilo, so bili vedno z velikimi izgubami odbiti, celi rodovi uničeni in tisoči v sužnost odpeljani. V času, ko je Dioklecijan v veliki bitki strl moč Perzijanov, je zavlada mir v cesarstvu; — ta mir pa je bil prisiljen, kupili so ga potoki krvi, nepopisna grozovitost in dolgoletna, osemnajstletna vojska.

Leta 302. se je vrnil Dioklecijan v svojo sijajno rezidenco Nikodemijo. To cvetoče obmorsko mesto je povzdignil cesar v glavno mesto cesarstva; sovražil je namreč Rim, njegove drzne prebivavce, sovražil je upravičene zahteve senata. Ležeča na meji med Azijo in Evropo v prelepem morskem zalivu, je tekmovala Nikodemija že v par letih v vsej svoji krasoti s starodavnim Rimom. Na povelje Dioklecijanovo so sezidali v kratkem krasne palače, gledišča, prostore za razne tekme, javna kopališča, stebrišča, tempeljne in vile. V nepopisljivi krasoti se je lesketala cesarska palača. Zavzemala je del mesta, ki je bil posejan z raznimi poslopji, stebrišči, vrtovi, templji in toplicami, kroginkrog pa jo je obdajalo visoko obzidje. To nemo obzidje je bilo na pročelju poživljeno po nešteti v dolbinah, stebriščih in bogatih okraskih, med tem ko so stolpi, oddaljeni drug od drugega le po presledkih za streljanje, vtisnili mogočni cesarski palači znak neupogljive moči. Na stenah zidovja je bil upodobljen precejšen del rimske zgodovine. V številnih vdolbinah so stali kipi slovečih državnikov, vojskovodij in bogov, vsi umetniško izklesani. Med vzhodnjima stolpoma so stala v sredini obzidja železna vrata, skozi katera je vodila široka cesta do dveh stolpov na zahodni strani. Druga cesta pa je peljala med severnimi stolpi proti jugu, prerezala v središču palače prvo cesto ter vodila v prostrano vežo ali vzhodno dvorano k pravemu cesarjevemu stanovanju. V poslopjih na severni strani so stanovali pretorijanci ali cesarjeva telesna straža. Na južni strani so kipele proti nebu krasne zgradbe, ki so vsled svoje velikosti vzbujale splošno občudovanje. Bogata in veličastna je bila arhitektura. Le gospodar tako mogočne države je mogel postaviti palačo, ki je vsled svoje razsežnosti, kakor tudi vsled umotvorov dovršene umetnosti in vsled svojega bajno bliščečega zlata in dragocenega marmorja tako čudovito vplivala na slehernega opazovavca.¹⁾

V južnem delu palače sta se dvigala dva tempeljna posvečena Jupitru in Marsu. Stala sta drug drugemu nasproti, na treh straneh obdana z dvojno vrsto stebrov v dorskem slogu, četrta stran pa je bila združena z deli palače, ki so bili v zvezi s cesarjevimi sobami. Med obema templjema je bil prazen prostor, obdan kroginkrog s korintskimi stebri. Ti stebri so bili izklesani iz brušenega marmorja in visoki kakih štirideset čevljev. Tlak je bil iz dragocenega mozaike, stene pa so krasile mojstrsko izdelane fresko-slike, ki pa so bile bolj slabo kolorirane. Tudi vsebina, ki so jo predstavljale slike, je bila večinoma opolzka, tupa tam celo ostudna; iz nje je vel dih propalega poganstva. Ta odprti dvor se je imenoval tempeljski dvorec. Spominjal je po svoji obliki, ne pa po svoji ogromni obsežnosti, na takozvani peristil, ki je bil običa-

jen pri starih Rimljanih. Navadno je bilo tu vse tiho, le kadar je daroval cesar vojnemu bogu Marsu in očetu bogov Jupitru svoje darove, tedaj so poživali tempeljski dvor cesarjevo spremstvo, dvorni uradniki in častniki. Glave teh stebrov so bile posebno umetniško delo. Predstavljale so odprte čaše listov akante, iz sredine pa se je dvigala druga vrsta listov, ki je po svoji višini presegala nekoliko prve. Iz malih presledkov teh skupin listov so se dvigala stebila, okrašena na vrhu z manjšimi listnimi čašami. Iz teh vrhov so se razvila zopet dvojna stebila, ki so bila pri vrhu zaokrožena; videti je bilo, kakor da so krive vsled teže, ki je slonela na njih. Najmanjši deli teh stebrov so bili izdelani z vso skrbnostjo. Marmornati listi so bili tako po naravi posneti, da se je zdelo, kakor da bi izrastli iz stebrov. To lepoto so izpopolnili umetno dovršeni kipi bogov, ki so stali med stebri, kakor tudi mozaikov tlak, slikane stene, lična ornamentika in fina tehnika na vseh delih palače in templja. Vkljub vsej krasoti je pa iz vseh teh umetnin vel leden dih in nekaka otožnost; saj poganstvo ni bilo zmožno vdihniti svojim umetninam idealnosti in jih poživeti z lučjo božjega razodetja, manjkala mu je potrebna globokost krščanskega mišljenja, pogrešalo je vse, kar je zvišenega in nadnaravnega. Tempeljski dvorec s svojimi umetninami je kazal opazovavcu — ki pa je le redkokdaj zašel v ta prostor — koliko je človeški duh napredoval v teku stoletij na polju umetnosti. Samotno in zapuščeno je stalo krasno stebrišče, le smehlajoče sinje nebo je zrlo v te odprte dvorce in razlivalo svojo svetlobo na kraj bogastva, da so zalesketali marmornati stebri, da so se zasvetili bogati okraski v divni lepoti. Ne v tempelj, ampak v javne toplice in kopališča je gnala nenasitna želja po vživanju prebivavce cesarske palače; pa ne le teh, temveč tudi vse proste in bogatine iz mesta. Ko se je bogati svet radoval, zdihovala je velikanska množica sužnje in ubogih delavcev pod težo trpljenja.

Tempeljski dvorec pa je imel rednega obiskovavca; ni ga obiskoval radi umetnim, ki so bile tu nakopičene, ampak možu je prijala tihota, ki je skoraj vedno vladala na tem kraju razkošja. Skoraj vsak dan je hodil razmišljen po teh prostorih, kjer ga ni motil v razmišljanju niti najmanjši šum. Tudi danes stoji oprt na steber Marsovega tempeljna, v rokah drži razvito pergamentno listino in pazljivo motri risbo na njej. Risba predstavlja podolgaste rdeče in modre čveterokotnike, kateri so zaznamovani z besedami: „konjenišvo“, „pehota“, „šesta legija“, „deseta legija“, itd. Na pergamentu so označene tudi gore, doline, reke in močvirja. Cela risba predstavlja bojni načrt.

Mlad mož, zatopljen v preišljevanje, je oblečen v krasno zlato opravo, dragocenejšo vled umetnosti kakor vsled drage kovine. Oklep je okrašen z raznimi podobami. Na prsih se pelje triumfator na zmagoslavnem vozu, katerega vlečejo vpreženi Levi, podoba na hrbtu pa predočuje boj boga Herkula s peklenskim psom Cerberom. Na ramah, kjer se sklepa oklep, se svetijo srdite zlate glave Meduz, katerih oči so iz brušenih dragih kamnov. Pod ramo se vidijo ozke obramnice tunike. Ostali deli rok so goli, njihove mišice pričajo o izredni moči mladega moža. Spodnji deli oklepa so iz verižnih obročkov, pokriva pa jih zlato vrhnje oblačilo. Noge so zavarovane z pozlačenimi bronastimi pločinami.

(Dalje prih.)

¹⁾ Cantn. Allgemeine Geschichte des Altertums, B. IV. S. 433.

²⁾ Cantn. B. IV. S. 428; Eusebins. de vit. Const. I. 13 sq.

¹⁾ Guhl u. Koner, Leben d. Griechen u. Römer, str. 450 nasl.